

Běluhy na polárním kruhu

Napsal: Petr Slezák
Vyfotografovali:
Petr Slezák, Natalia Červjakova

V únoru a březnu jsem měl pocit, že když s nimi šnorchlujete, jsou daleko hravější, než když jste s nimi pod vodou s přístrojem.

Co si jeden o druhém myslí, se můžeme jen dohadovat.

Je slunečný zimní den. Mrzne. Sedám si na okraj velké díry vysekané v ledu, oblékám přístroj a ploutve. V tom se přímo přede mnou k hladině vynoří s hlasitým frknutím obrovský bílý hřbet a jen tak pomalu se obloukem zase zanोří. Beru foťák a sklouznu z ledu do vody. Jsem v bezprostřední blízkosti dvou mladých samců běluh.

Za poslední rok jsem se při svých cestách na polární kruh stal svědkem postupného návratu těchto fantastických mořských savců do volné přírody. Jedná se o společný projekt potápěčského centra Polární kruh a Utrišského delfinária Institutu ekologie a evoluce A. N. Severcova akademie věd RF.

Běluha (*Delphinapterus leucas*) je mořský savec patřící k ozubeným kytovcům. Jejich průměrná délka se pohybuje kolem 4,5 metru, ale někteří jedinci mohou dorůst až 7 metru a vážit více než 1200 kg. Jsou to dravci, neloví však kořist těžší než 3 kg. Živí se tak, že svými čelistmi vyhrabávají živočichy ze dna. Na pohled to vypadá, jako by se prokousávali mořským dnem. Jejich zuby se zesílenou sklovinou jsou proto obroušené a ploché. Běluhy žijí obyčejně ve skupinách o desítkách

jedinců. Skupinu tvoří samice s mláděty a dominantní samec, který ve skupině nesnese odrostlé samečky. Proto můžete občas zahlédnout samotářskou běluhu - mladého samce, který čeká na svou příležitost. Někdy ale žijí ve skupině jen samice a mláděta různého věku a samec

Pokud je s potápěčem jeden ze samečků, druhý okamžitě připluje a dává najevo, že je tady také.

se ke skupině připojuje jen v době páření.

Březost trvá u běluh přibližně jeden rok. Mlád'ata, která jsou zbarvena spíše do šeda, jsou kojena matkou po dobu 6 měsíců. Ve čtvrtém až pátém roce běluhy dospívají. V přirozeném prostředí se dožívají dvaceti let.

Ačkoli vydrží na jeden nádech až 20 minut pod vodou, nepotápí se na rozdíl od ostatních kytovců příliš hluboko a většinou žijí u hladiny a na mělčinách. Běluhy plavou poměrně pomalu. Pohybují se především silou své mohutné ocasní ploutve, která je široká asi jeden metr. K pohybu jim ale pomáhají i dost silné prsní ploutve, na které směrem k hlavě navazuje krk. Běluhy ne-

mají hřbetní ploutev. Na jejím místě jim vyrůstá jen malý hrbolek.

Běluha - někdy také nazývaná bílá velryba - je na vzduchu stej-

Na Semjonově ocasu jsou dodnes patrné jizvy způsobené lvounem, který jej před léty poranil.

...a na přivítanou vás pokropí přesně mířenou dávkou.

Ke komunikaci s běluhami používá jejich ošetřovatel ultrazvukovou pišťalku a signály rukama.

např. u netopýrů. Slyší-li člověk zvuk nejvýše o 20 kHz, pak běluha slyší ultrazvuk o 200 kHz. Jako akustické zrcadlo slouží běluhám zvláštní útvar na čele tzv. meloun. Běluha dovede vydávat zvuky, které se skládají ze cvakání (12- 15 kHz), hvízdání (3,45- 9 kHz), trylkování (4 kHz), troubení (13 kHz), klapání čelistmi a zpě-

ně jako ostatní kytovci krátkozraká. Přestože má malé oči, ve vodě vidí výborně. V kalné vodě nebo za polární noci je ovšem sebelepší zrak málo platný. Proto má běluha dokonalou echolokaci, která je daleko dokonalejší, než je tomu

vu (1,28-12 kHz). Právě díky těmto schopnostem se jí také říká zpívající velryba, neboť zvuky jsou slyšet i nad hladinou. Nosní otvor, kterým se kytovci nadechují, má umístěn na temeni hlavy.

:: Filip i Semjon

Beru si do úst automatiku a pomalu se zanořují. Chvilí zůstávají těsně pod ledem. Jednak proto, abych zkontroloval, že mi vše funguje (voda má -1 °C), a jednak i proto, abych si ta úžasná stvoření prohlédl. Co chvíli

Při komunikaci s lidmi jim chybějí ruce, kterými by se vás mohly dotýkat, tak jako my jich. Komunikují s vámi tedy tím, že do vás jemně strkají hlavou a jemně vás okusují, protože namísto rukou vše osahávají svou tlamou.

ke mně připlavou a zvědavě mě okukují. Po nějaké chvíli se vydávám do míst, odkud chci pořídit první fotografie. Při dalších ponorech se s nimi sbližuji více a dá se říci, že si s nimi hrají (tedy spíše oni se mnou). Ačkolí jsou oba mladí samci ve věku kolem pěti let, mají za sebou dlouhou životní cestu, která je přivedla právě sem. Filip i Semjon byli (každý jinde) odchyceni jako mlád'ata na dálném východě. Oba byli převezeni do delfinária v Petrohradu. Filip pak byl převezen do delfinária v egyptském Sharm el Sheikhu, protože se teplota vody od jeho přirozeného prostředí

Co si jeden o druhém myslí, se můžeme jen dohadovat.

dost lišila, byl po nějaké době navrácen zpět do Petrohradu. Semjonova cesta vedla přes Petrohrad do delfinária v jihoruském městečku Gelendžik na břehu Černého moře. Toto delfinárium bylo zničeno požárem, při kterém většina zvířat zahynula. Osud Semjona, který tuto katastrofu přežil, byl však i nadále nahnutý. V delfináriu byl napaden lvounem a na několika místech na těle velmi vážně poraněn. Jeho ošetřovatelé mu nedávali příliš šancí na

přežití, ale díky jejich péči se z toho dostal. Dodnes má na těle patrné jizvy. Z Gelendžiku vedla jeho cesta do delfinária v Bahrajnu a později pak do Moskvy.

Hlavním důvodem pro transport obou samců na Bílé moře byla snaha o systémovou změnu chování těchto zvířat v zajetí. Vedení Utrišského delfinária, kterému patří několik delfinárií po celém Rusku, vypracovalo projekt postupného přizpůsobení podmínek pro divoká zvířata chovaná v zajetí jejich přirozeným podmínkám. Filip a Semjon byli vybráni jako zdatní mladí jedinci, kteří již mají něco za sebou a kteří tento projekt odstartují.

Přímo v potápěčském centru Polární kruh byla v moři vybudována „voliéra“, kam byli oba mořští savci převezeni.

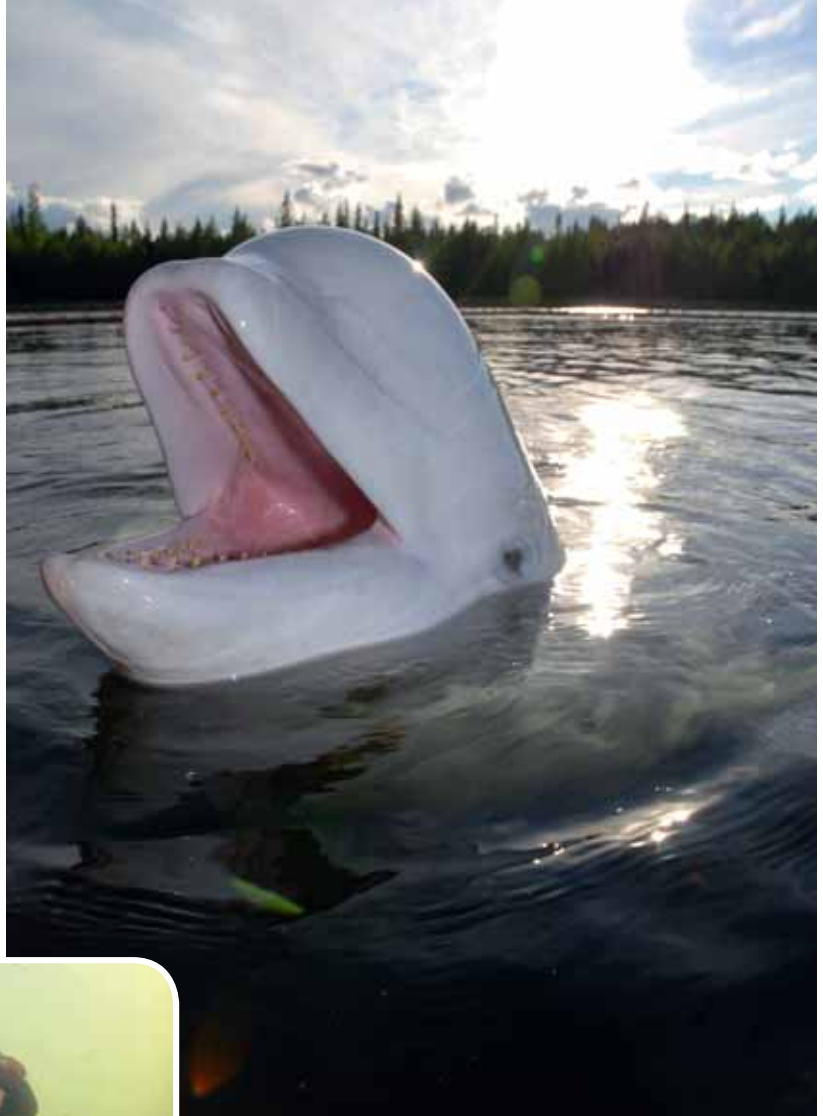
Technicky nesmírně náročný transport začal v Moskvě, kde byli oba naloženi do veliké nádrže a nákladním autem transportováni na sever. Cesta trvala několik dní, neboť vůz s tak vzácným nákladem jel velmi opatrně a pomalu rychlostí 10 km/hod. Z Moskvy na Polární kruh je to něco málo přes 1800km. Na místo dorazili samečci 20. ledna 2007. Teplota vzduchu byla toho dne -22 °C, takže jejich přesun do nově vybudované síťové klece zavěšené pod ledem musel být rychlý. Vše se naštěstí podařilo po-

měrně rychle. Z přepravní kádě byli jeden po druhém naloženi na speciální nosítka, která byla tažena sněžnými skútry až k vysekanému otvoru v ledu. Bylo patrné, že mají ze všeho nového obavy, ale jejich ošetřovatelé s radostí sledovali, jak si na nové bydliště zvykají.

Z počátku jedli málo, ale během několika dní se aklimatizovali. Nyní spořádají každý den 20kg ryb. O tom, že se jim daří dobře, jsem měl možnost se přesvědčit již 18. února 2007, kdy jsme se skupinou českých potápěčů dorazili na Polární kruh. Při prvním setkání jsme zůstali mimo vodu na zamrzlém moři. Potom jsme se s nimi několikrát šnorchlovali a potápěli se s přístrojem. Na první pohled bylo patrné, že jim lidská společnost dělá dobře. Když jsem po třech týdnech odjížděl, měl jsem za sebou asi deset ponorů s těmito velrybami a dokázal jsem rozpoznat, jakou kdy měly náladu. Někdy byly natolik hravé, že když jsme se s nimi chtě-

K pohybu používají běluhy především sílu své ocasní ploutve.

li přivítat a naklonili se k nim, ony nabraly do své „drobné“ tlamy asi dva litry vody a přesně mířeným zásahem nás pokropily. Jindy byly roz dováděné a nebo zase naopak líné. V únoru a březnu jsem měl pocit, že když s nimi šnorchlujete, jsou daleko hravější, než když jste s nimi pod vodou s přístrojem. Na konci léta v srpnu a počátkem září tomu však bylo jinak.

Jakýmsi zlomem v jejich interakci s potápěči byl dubnový pobyt týmu freediverů na Polárním kruhu. Ti se s nimi potápěli a zažívali doslova souznění dvou živočišných druhů.

odlivu dosahuje až na dno a běluhy mohou sbírat drobné živočichy. Oba samci, Filip i Semjon se k sobě chovají jako přátelé. Plavou spolu, hrají si spolu, občas spolu zápasí a mají-li ve vodě potápěče, často se doslova přetahují o jeho pozornost. Když jsem se s nimi potápěl letos v létě, zažíval jsem legrační situace. Při komunikaci s lidmi jim chybějí ruce, kterými by se vás mohli dotýkat, tak jako my jich. Komunikují s vámi tedy tím, že do vás jemně strkají hlavou a jemně vás okusují, protože namísto rukou vše osahávají svou tlamou. Stávalo se mi tedy, že když se mnou jeden z nich

Jejich zuby jsou obroušené a ploché.

Sítová klec vybudovaná v zimě byla menší než ta, kterou mají nyní a která má rozměry 20 mx20 mx6m. Ta současná je umístěna tak, že při

takovýmto způsobem komunikoval, v tu chvíli připlul druhý, snažil se prvního vytlačit a vynutit si pozornost. Míru jejich přivyknání na moře a podmínky, které na Polárním kruhu mají, byly letos v srpnu vyhodnocovány vědeckým týmem, který dospěl k závěru, že jim pobyt v Bílém moři svědčí a tento projekt bude pokračovat. Pokud se bude vše vyvíjet tímto směrem, budou následovat další fáze projektu. V létě 2008 se vybuduje velká sítová klec přehrazením jedné zátoky pevnou sítí. Dále budou na Bílé moře převezeni další jedinci. Jedním z cílů projektu je v těchto podmínkách naplňovat v zajetí a naplňovat ve volné přírodě odchovat mláďata. Tato nová generace již nebude chována v delfináriích, ale v podobných zařízeních, jaké právě nyní vznikají u potápěčského centra Polární kruh.

O vývoji celého projektu se pokusím přinést další reportáž.

